

فهرست توصیفی آلبوم‌های بیوتات

سیدعلی آل‌داود

آلبوم شماره ۲۱

[اسناد سال ۱۲۸۱ق]

دفتری است به قطع رحلی، حدود ۳۰ صفحه نوشته دارد و بقیه صفحات که شامل اکثر صفحات مجلد مجلد مذکور است، صورت سفید باقی مانده است. در این مجلد حدود ۹۴ نامه آمده و در صفحه پیش از مقدمه دو مطلب کوتاه که تاریخ سال ۱۲۸۱ هـ را دارد مندرج است. در ستون مشخصات کتاب در باب آن نوشته‌اند: «از جمله اسنادی است که نظمی در خانه لسان‌الدوله کشف کرده.» و «باید در اطاق اسناد دولتی ضبط شود.» این مجلد مشتمل است بر نامه‌های کوتاه مظفرالدین شاه که آنها را به هنگام ولیعهدی از تبریز به کسان مختلف در تهران نوشته و فرستاده است. مخاطبان او بیشتر برادران، خواهران و سایر بستگان نزدیک وی و بعضاً رجال آن عصر بوده‌اند. اینک به برخی از آنها اشاره می‌شود:

نامه شماره ۱۲: «شکوه السلطنه جانم: کاغذ سر کار شما رسید. خیلی خوشحال شدم. سفارش مقرب الخاقان صاحب دیوان را نموده بودید، من همه نوکرهای بزرگم را التفات دارم. خاطر شریف شما جمع باشد. شاهزاده شعاع السلطنه مدتی است کاغذ به من نوشته‌اند. نمی‌دانم چرا البته از قول من به ایشان دعا برسانید.»

نامه زائد شماره ۳۲: «فدایت شوم، در بهترین وقتی از اوقات دستخط مبارک زیارت شد. از سلامتی مزاج شریف خوشوقت شدم. از راه التفات جویای اموال «مظفرت» شده بودید الحمدلله مزاجم سلامت است. خاطر مبارک جمع باشد. اکنون که چهاردهم ماه است، در اردبیل هستم. از دیروز تا به حال مشغول کاغذ نویسی می‌باشم. خسته شدم. اگر کاغذها تمام شد، خیال دارم دو ساعت به غروب مانده سوار خواهم شد...»

نامه شماره ۳۴: «فدایت شوم: اسماعیل بیک نایب فراشخانه را مرخص فرمودیم، چندی بیاید آنجا. شما قرار بدهید علمی که در محرم در تکیه دولت به جهت من می‌دهد در دست او باشد، او بردارد.» محل مهر مظفرالدین میرزا.

آلبوم شماره ۲۲

[اسناد سال‌های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ ق]

این آلبوم به قطع رحلی معمولی و حاوی ۹۲ برگ و ۴۸۲ تلگراف است. میکروفیلم آن در حلقه شماره ۹ در سازمان اسناد ملی ایران نگهداری می‌شود. این دفتر مجموعه‌ای است از تلگراف‌های رسمی دولتی که بین تهران با شهرهای شمال غرب ایران مخابره شده و همه مربوط است به سال‌های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ هـ. این تلگراف‌ها از تهران به شهرهای زیر مخابره شده است: قزوین، منجیل، زنجان، تبریز، خوی، ساوجبلاغ، مراغه، ارومی و رشت. و کلاً تاریخ همه آنها محدود است از ماه شعبان ۱۳۰۶ هر تا رجب ۱۳۰۷ هر و برخی از آنها به زبان رمز است. این دفتر در مجموع از زمره دفاتر مختصر بیوتات است.

آلبوم شماره ۲۳

[اسناد کردستان و کرمانشاهان در سال‌های ۱۲۹۰ تا ۱۲۹۸ ق]

دفتری است مفصل به قطع رحلی. ۳۱۵ برگ و ۶۳۴ صفحه دارد. مندرجات آن اسناد مربوط به ایالت کردستان و کرمانشاهان در سال‌های ۱۲۹۰ الی ۱۲۹۸ هـ و بردو بخش عمده تقسیم شده است: بخش اول اسناد و نوشتجات دوران حکم روائی طهماسب میرزا مؤیدالدوله و بخش دوم اسناد زمان حکومت سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه. میکروفیلم این مجلد ذیل شماره ۹ در سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. مدارک این مجلد گزارش‌های دو فرمانروای مزبور از حوزه حکومت خود و مسائل مربوط به آنجا به ویژه از آن رو که ایالت مرزی بودند در ضمن آنها اسناد مربوط به ارتباط با دولت عثمانی فراوان به چشم می‌آید. جز آن مدارک فراوانی راجع به ایلات مستقر در کرمانشاه و کردستان چون ایل جاف و سنجایی در آن موجود است. عنوانی که از نخست برای این مجلد برگزیده شده «دفتر نوشتجات کرمانشاهان و کردستان» است. اینک برخی نامه‌های مهم هر دو بخش را معرفی می‌نماید؛ بخش اول اسناد مؤیدالدوله:

ص ۸: نامه گزارشی از مؤیدالدوله در باب منطقه لرستان.

ص ۱۰: نامه دیگری از مؤیدالدوله خطاب به ناصرالدین شاه و یادداشت وی در حاشیه آن.

صص ۱۲-۱۳: گزارش مفصل مؤیدالدوله به شاه در خصوص مسائل کرمانشاه، محمد پاشای جاف و مسائل مختلف با عثمانی‌ها.

ص ۲۶: محتوی یادداشتی به شرح زیر: «نوشتجات نواب مؤیدالدوله حکمران کرمانشاهان به تاریخ شهر شوال ۱۲۹۸ هـ، جواب مرقوم و صادر شد.»

ص ۳۴: گزارش مؤیدالدوله به ناصرالدین شاه در باب تهدید قوافل زوآر و تجار ایرانی که به عتبات می‌رفتند، و اذن برای حمله به متجاوزان، ناصرالدین‌شاه در پشت‌نامه مطالبی به این شرح نوشته است: «این عریضه را وزیر امور خارجه ملاحظه کند، و با سفارت عثمانی گفتگو شود. قراری در نظم آن سمت و آن سرحد بدهند، و به مؤیدالدوله این طور جواب نوشته شود که شما به تاخت و غارت و نهب خاک عثمانی مأذون نیستید و این خوب خیالی نیست که کرده‌اید. شما باید حتی‌المقدور در نظم سرحد بکوشید و همین که از آن سمت تخطی و تجاوز می‌شود، نگذارید جان بیرون ببرند. قتل کنید، غارت کنید، نگذارید قادر به خسارتی باشند. والا تجاوز به خاک خارج و تلافی به این نوع روابط را تجویز نمی‌کنیم.»

ص ۴۰: گزارش مؤیدالدوله در باب کتابچه مالیات و مخارج ولایت کردستان در ربیع‌الاول سال ۱۲۹۱ هـ.
ص ۵۸: گزارشی در باب استقرار ظهیرالملک با فوج زنگنه در ذهاب و ساخلو شهر کرمانشاه مورخ جمادی‌الاولی سال ۱۲۹۷ هـ.

ص ۶۲: نامه مؤیدالدوله در باب وضعیت خود به صدراعظم و بررسی درباره خدمات و اقداماتی که انجام داده. ناصرالدین شاه در پشت این نامه دستوراتی صادر کرده است. این گزارش از جمله اسناد خواندنی و قابل توجه این مجموعه است.

ص ۸۶: گزارش مؤیدالدوله به شاه در باب ناحیه تحت حکمران خود و دستورات شاه به وی مورخ شوال ۱۲۹۰ هـ.

ص ۱۰۷: گزارشی از مؤیدالدوله به شاه مورخ ۱۲۹۰ هـ.

ص ۱۱۶: گزارشی از مؤیدالدوله در باب شیخ عارف تبعه عثمانی.

ص ۱۳۲: نامه‌ای در باب فوج زنگنه و سایر افواج مستقر در کرمانشاه.

ص ۱۴۴: گزارش در باب اموال برخی از بزرگان ایل کلهر.

صص ۱۵۰ - ۱۵۱: گزارش مؤیدالدوله در باب محمد پاشای جاف مرادی.

صص ۱۷۰ - ۱۹۳: گزارش‌های مؤیدالدوله از اوضاع نواحی تحت حکمرانی خود. اکثر این نامه‌ها همراه با دستورالعمل‌هایی است که ناصرالدین‌شاه در حاشیه آنها نوشته است. بر اساس این دستورات، پاسخ نامه‌های مؤیدالدوله داده می‌شده است.

ص ۱۹۸: آخرین گزارش و نامه مؤیدالدوله مضبوط در این دفتر.

بخش دوم: از ص ۲۰۰ تا انتهای مجلد حاوی نامه‌ها و گزارش‌های سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه در زمان حکومت وی بر کردستان و کرمانشاهان است. این قسمت با خطی خوش و خوانا نوشته شده و بیشتر مکتوبات ظاهراً خطاب به صدراعظم است، لیکن در بسیاری از آنها حواشی به قلم شاه است.

اینک به برخی از مهمترین گزارش‌های این بخش اشاره می‌گردد.

ص ۲۲۱: گزارش در باب ایل جاف.

ص ۲۵۵: گزارش خلاصه نامه‌های حسام‌السلطنه به شاه و تقاضای صدور دستور لازم در مورد آنها. از جمله این نامه‌ها، گزارش است در باب سرشماری ایلات، گمرکات یزد و چند مکتوب دیگر.

- ص ۲۶۲: گزارش پناهندگی شیخ محمدصادق کردستانی به عثمانی.
- ص ۲۷۰: گزارش جالب و خواندنی از حسام‌السلطنه در باب سرشماری در کرمانشاه و کردستان. حسام‌السلطنه مشکلات این کار را بر می‌شمارد و گفته است که این کار به دلیل قشلاق و بیلاق در مدت چهارماه تعیین شده، امکان پذیر نیست.
- ص ۳۲۵: گزارشی در باب طغیان دو تن از خوانین کلیائی.
- ص ۳۹۳: ادامه گزارش در باب خوانین مذکور.
- ص ۳۹۵: گزارشی در باب مراجعت شیخ عمر و یار احمد جاف از خاک عثمانی.
- ص ۴۲۵: خرابی قلعه حکومتی جوانرود به دستور محمدپاشای جاف.
- ص ۴۳۷: گزارشی در باب تجاوزهای دولت عثمانی.
- ص ۴۷۸: مطالبه علیق سواره قراسوران راه چمچال و دینور و سواره سنجابی.
- ص ۵۲۲: صورت مخارج مأمورین سرحد و گزارش‌هایی در آن باب.
- ص ۵۳۳: گزارش کارهای میرزا نصرالله خان سرتیپ مهندس در سرحد.
- ص ۵۸۱: گزارشی در باب حرکت درویش به عثمانی.
- ص ۶۳۱: در باب تخطی‌های ایل جاف از حدود خود.

این مجلد از جمله دفاتر منظم موجود در بایگانی رسمی عصر ناصرالدین شاه است. درخواست‌ها و گزارشی‌های منطقه همه به قلم حکام است. و ناصرالدین شاه شخصاً همه را مطالعه می‌کرده و با دقت دستوراتی داده است. شاید در میان مجلدات موجود از اسناد آن دوره، دفتر اخیر از همه منظم‌تر و ملاحظات شخص ناصرالدین شاه بیش از همه در حواشی آن ملاحظه می‌شود. طبیعی است همسایگی دو ولایت یاد شده با دولت عثمانی علت حساسیت ناصرالدین‌شاه و دیوان حکومتی او به این امر است.

آلبوم شماره ۲۴

[اسناد دولتی سال ۱۲۸۳ق]

دفتری است به قطع رحلی بزرگ، دارای ۱۹۷ برگ و ۳۸۶ صفحه است. میکروفیلم آن ذیل شماره ۹ در سازمان اسناد ملی ایران موجود است. این مجلد ویژه اسناد نوشتجات دولتی شماره ۹ در سازمان اسناد ملی ایران موجود است. این مجله ویژه اسناد و نوشتجات دولتی در سال ۱۲۸۳ هـ است و مقدمه‌ای به این شرح دارد: «بر حسب امر اقدس ارفع‌اعلی حضرت قوی شوکت شاهنشاه عالمیان پناه روحی و روح العالمین فداه این کتاب مستطاب که مشتمل است بر عرایض و نوشتجاتی که در سال خجسته فال یکهزار و دویست و هشتادوسه از غره ربیع‌الثانی الی شهر جمادی‌الاولی از لحاظ انورالله شهریاری روحی و روحنا فداه گذشته حلیه ترتیب و زینت ترتیب پذیرفته، صورت انجام یافت.» در این دفتر اسناد بر اساس نظم روزانه به سی جزء تقسیم شده و هر جزء مقدمه‌ای خاص خود و همانند سایر مقدمه‌ها دارد.

مقدمه جزء اول و شرح سایر اجزاء به ترتیب زیر است:

جزء اول: «نوشتجاتی است که به تاریخ عَزَّة شهر ربیع‌الثانی از سال فرخنده فال یکهزار و دوپست و هشتادو سه مطابق بارس ثیل خجسته تحویل در شهرستانک از لحاظ انور اقدس همایون سلطنت مقرون شاهنشاه عالمیان پناه روحی و روح‌العالمین فداه گذشته و به دستخط مبارک شهرداری روحنا فداه مطرّز و موشح گردیده است.»

جزء دوم: اسناد و نوشتجات ۳ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء سوم: اسناد و نوشتجات ۴ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

ص ۵۹: گزارشی از دستورالعمل آذربایجان که به صورت کتابچه تنظیم شده است.

جزء چهارم: اسناد و نوشتجات ۵ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء پنجم: اسناد و نوشتجات ۵ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء ششم: اسناد و نوشتجات ۸ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء هفتم: اسناد و نوشتجات ۱۰ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

ص ۱۰۸: گزارشی در باب مشکل نان در تهران.

جزء هشتم: اسناد و نوشتجات ۱۳ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک

ص ۱۲: گزارش مذاکره مأموریت سفارت روس با وزیر خارجه در باب واقعهٔ یهود و نفوذ علمای مذهبی و غیره به شاه گزارش مزبور قابل توجه و خواندنی است.

جزء نهم: اسناد و نوشتجات ۱۳ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء دهم: اسناد و نوشتجات ۱۳ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء یازدهم: اسناد و نوشتجات ۱۶ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

ص ۱۶۲: گزارشی در باب قنات ناصریه.

جزء دوازدهم: اسناد و نوشتجات ۱۶ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء سیزدهم: اسناد و نوشتجات ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

ص ۱۹۶: گزارشی مفصل در باب امر نان در تهران.

جزء چهاردهم: اسناد و نوشتجات ۱۹ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء پانزدهم: اسناد و نوشتجات ۲۴ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء شانزدهم: اسناد و نوشتجات ۲۴ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء هفدهم: اسناد و نوشتجات ۲۵ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

جزء هیجدهم: اسناد و نوشتجات ۲۵ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شهرستانک.

ص ۲۴۰ تا ۲۴۴: روزنامه سفر اعتضادالدوله.

جزء نوزدهم: اسناد و نوشتجات ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.

جزء بیستم: اسناد و نوشتجات ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.

جزء بیست‌ویکم: اسناد و نوشتجات سلخ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.

- ص ۲۶۲: روزنامه وقایع شهر بارفروش زمان حکومت چراغ علی خان.
ص ۲۶۸ به بعد: گزارش مفصلی دیگر در باب شهر بارفروش [بابل].
جزء بیست و دوم: اسناد و نوشتجات سلخ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ در شمیران
جزء بیست و سوم: اسناد و نوشتجات غرة جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و چهارم: اسناد و نوشتجات غرة جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و پنجم: اسناد و نوشتجات ۳ جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و ششم: اسناد و نوشتجات جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و هفتم: اسناد و نوشتجات ۱۰ جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در دوشان تپه.
ص ۳۱۶: گزارشی از اخبار تهران.
ص ۳۲۵: گزارش ورود حاج محمدکریم خان کرمانی به تهران و تعیین محل سکونت وی [ظاهراً پیشوای فرقه شیخیه را ناصرالدین شاه به تهران احضار کرده و تحت نظر بوده است].
جزء بیست و هشتم: اسناد و نوشتجات ۱۳ جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و نهم: اسناد و نوشتجات ۱۶ جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در شمیران.
جزء بیست و سی ام: اسناد و نوشتجات ۲۴ جمادی‌الاولی ۱۲۸۳ هـ در قصر قاجار.
ص ۳۴۲: نوشتجات سپهسالار [احتمالاً میرزا محمدخان سپهسالار].

آلبوم شماره ۲۵

[سندی از آرامنه بادکوبه]

این آلبوم به قطع رحلی و تنها متضمن یک برگ سند به زبان ارمنی و ترجمه آن به زبان فارسی است. متن این سند گزارش تهنیت و شکرگزاری آرامنه بادکوبه به حضور شاه ایران [مظفرالدین شاه] در وقت حضور او در این شهر است. این نامه را کشیش بزرگ و رئیس کل آرامنه بادکوبه امضاء کرده است. میکروفیلم آن در حلقه ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. این نامه را در داخل یک پوشه مجلد شده قرار داده‌اند و به همان صورت بایگانی شده است احتمالاً تاریخ تقدیم این گزارش ۱۹۰۵/۵/۲۵ میلادی بوده است.

آلبوم شماره ۲۶

[اسناد دولتی سال‌های ۱۲۸۱ تا ۱۲۹۴ق]

دفتری است به قطع رحلی و ۴۱ برگ سند دارد. میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران موجود است. این دفتر مشتمل بر اسناد متفرقه اعم از دیوانی و مالی مربوط به حدود سال‌های ۱۲۸۱ تا ۱۲۹۴ هـ است. اینک برخی اسناد مهم‌تر را معرفی می‌نماید:

- ص ۵: روزنامه اخبار تهران مورخه سه شنبه ۹ محرم ۱۲۹۴ هـ.
ص ۷: روزنامه شرح دارالخلافة تهران مورخ ۲۰ محرم ۱۲۸۱ هـ.

- ص ۱۰: صورت روزنامه‌چته تهران: آنچه جنس وارد شهر شده از دروازه سرآسیاب دولاب مورخ ۱۲۸۳ ق.
ص ۱۸: گزارشی در باب ماترک سید علیخان سرتیپ مورخ ۲۸ محرم ۱۲۸۱ هـ.
ص ۳۴: فهرست عرض و استدعای خانه‌زادان: یوسف، سلیمان، پطر، نیکلا و استیفن. ظاهراً افراد مذکور مهاجرین روسیه و در سال‌های پیش از ۱۳۰۰ هـ در عصر ناصرالدین شاه به ایران آمده بودند.
ص ۳۷ و ۳۸: گزارشی در باب میرابوالقاسم کاشانی مورخ ۱۲۹۰ هـ.

آلبوم شماره ۲۷

[اسناد اقتصادی و تجاری]

دفتری است به قطع وزیری بزرگ و حاوی ۲۸ برگ سند. میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان ملی اسناد ایران نگهداری می‌گردد. محتویات این دفتر، نامه‌های کوتاه یک نفر به خطی متوسط در باب اوضاع کشور است. نامه‌های اکثراً مختصر کوتاه و بیشتر به خبرهای تجاری و اقتصادی اختصاص یافته است. متن یک نامه در ص ۱۳: «چندی است می‌خواهم شما را نایب خود کرده بروم حاجی طرخان به جهت بودن اجناس روسی. اگر محبت داشته باشید، قریب دو ماه مهمان ما باشید و در منزل آنها هم منزل کنید. والسلام».

آلبوم شماره ۲۸

[اسناد قهوه‌خانه دربار]

دفتری است به قطع رقعی و تنها ۵ صفحه دارد. میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. دفتر مذکور «کتابچه اخراجات قهوه‌خانه مبارک و مواجب عملجات قهوه‌خانه و غیره. جمعی جناب جلالت مآب رفعت‌السلطان از بابت هذه السنه قوی‌ئیل ۱۳۲۵ هـ.» است و مشتمل است بر صورت خرج قهوه‌خانه و از بابت آگاهی بر ابزار و وسایلی که در قهوه‌خانه‌ها وجود داشته و تدارکات آن دفتری است مفید و ارزنده.

آلبوم شماره ۲۹

[اسناد اصطبل خاصه]

دفتری است به قطع وزیری کوچک و مشتمل بر ۲۶ صفحه است. این دفتر «کتابچه مواجب ذخیره عملجات اصطبل خاصه و سایر مصارف اسبان اصطبل در هذه السنه ۱۳۲۵ هـ.» است. سراسر مندرجات این دفتر به خط سیاق است.

آلبوم شماره ۳۰

[گزارش بازدید از کره جواهرنشان]

دفتری است به قطع وزیری بلند و حاوی ۲۳۳ صفحه است. میکروفیلم آن در حلقه ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. این دفتر «کتابچه بازدید کره مبارکه طلای جواهر نشان هیئت آب و زمین به انضمام چنبره و سه پایه طلای مرصع» نام دارد و در جمادی‌الثانیه ۱۲۹۲ هـ ق تنظیم شده است. محتویات این دفتر: فهرست اجناس و جواهرات احتمالاً سلطنتی است و به خط سیاق نوشته شده. تنها سرفصل‌ها و نام جواهرات به خط فارسی است. برخی از این اجناس قدیمی است از جمله مشخصات یکی از اشیاء مذکور چینی ذکر شده است: «لاله فرنگی ساز: مدور، صفحه صاف اعلی، مهر جهانگیر پادشاه هندی گورکانی، اسامی معظم له و اجداد او در دور آن منقور است.»

آلبوم شماره ۳۱

[نامه انجمن یهودیان انگلستان به ناصرالدین شاه]

اصل این آلبوم که بهمین صورت بایگانی شده، نامه‌ای است که آنرا انجمن یهودیان انگلستان در سال ۱۲۹۰ هـ / ۱۸۷۳ م در لیورپول انگلستان به ناصرالدین شاه تقدیم کرده است. میکروفیلم آلبوم مذکور در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران نگهداری می‌شود. گزارش مفصل مذکور به دو زبان فارسی و انگلیسی تنظیم و به چاپ رسیده و در مجلد نفیسی صحافی و به شاه ارائه شده در باب درخواست‌های انجمن یهودیان یاد شده برای بهبود و گشایش احوال یهودیان ایران است. اصل فارسی این نامه در ۱۲ صفحه و ترجمه انگلیسی آن در ۸ صفحه تنظیم شده و تاریخ آن ژوئن ۱۸۷۳ و ربیع‌الثانی ۱۲۹۰ هـ ق است. درین نامه متضرعانه از ناصرالدین شاه درخواست شده که حقوق یهودیان همانند مسلمانان در ایران مراعات شود.

آلبوم شماره ۳۲

[اسناد و نامه‌های عصر فتحعلیشاه]

دفتری است به قطع بیاضی و مشتمل بر اسناد و نامه‌های عصر فتحعلیشاه و حاوی ۵۹ برگ سند است. اوراق این آلبوم مرکب از صفحات مقوایی ضخیم است و از این قطر آن بسیار بیشتر از اسناد مندرج در آن است. برخی نامه‌ها که امضا و مهر «عبده الراجی عباس» دارد احتمالاً در شمار نامه‌های عباس میرزا نایب‌السلطنه است.

نامه اول: در ربیع‌الاول سال ۱۳۲۸ ق نگاشته شده و خطاب به ابراهیم خان سرتیپ است. در نامه صفحه بعد هم از ابراهیم خان سرتیپ و برادرش نامه به میان آمده است.

سند شماره ۶: نامه‌ای با عنوان: «برادرش من، جان من، عمر من، رقم‌هایی فرستادم و سیاهه آن را عالی جاه اخوی میرزا مقیم در لغافه نوشته است» این نامه احتمالاً به قلم میرزا ابوالقاسم قائم مقام است.

سند شماره ۸: نامه دیگری در باب ابراهیم خان سرتیپ، مورخ ربیع‌الاول سال ۱۳۳۸ با مهر عباس و احتمالاً این نامه هم از عباس میرزا نایب السلطنه است.

سند شماره ۱۱۴: نامه اللهیار خان آصف الدوله به میرزا اسماعیل منشی عباس میرزا نایب السلطنه.

سند شماره ۱۷: نامه‌ای است مختصر و در حاشیه آن کسی نوشته «خط خودشان است.» احتمالاً نامه به خط قائم مقام و از خود اوست.

اسناد صص ۲۰ تا ۳۲: همه با عنوان «عالی جاها، اخوی مقاما، مهربانا» همه این نامه ظاهراً به خط و انشای قائم مقام است.

ص ۴۵: نامه‌ای کوتاه خطاب به ابراهیم خان سرتیپ.

ص ۴۶: نامه و فرمان فتحعلیشاه مورخ صفر ۱۳۳۹ ق، این نامه به خط و انشای قائم مقام است و در آن خود وی نیز مورد خطاب قرار گرفته است. موضوع آن در باب برخی ایالات مرزی ایران و عثمانی است و در آن از عباس میرزا نایب السلطنه هم گفتگو شده است.

ص ۵۱: رونوشت قسم‌نامه‌هایی است که ابراهیم خان سرتیپ برای عثمان پاشا فرستاده تا امضا و پس فرستاده شود تا به او تسلیم گردد.

ص ۵۸: فرمان عباس میرزا با مهر «دَرِ دریای خسروی عباس» درباره ابراهیم خان سرتیپ، مورخ صفر صص ۱۳۲۷ ق.

چنانکه ملاحظه می‌شود بیشتر اسناد مندرج در این آلبوم مربوط به قضایای ابراهیم خان سرتیپ و در ارتباط با عباس میرزا و قائم مقام است.

آلبوم شماره ۳۳

[اسناد سال‌های ۱۲۷۹ تا ۱۲۸۴ ق]

دفتری است به قطع رحلی و حاوی ۴۱ برگ و مشتمل بر اسناد متفرقه عصر ناصرالدین شاه و میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. اوراق این دفتر، اسناد مربوط به سال‌های ۱۲۷۹ تا ۱۲۸۴ ق است و برخی از اهم آنها به این شرح است:

ص ۲: گزارشی در باب رژه شاگردان مدرسه دارالفنون و در آن نامی از اعتضادالسلطنه وزیر علوم به میان آمده است.

ص ۶: صورت بروات مفصل از ابوالقاسم عرب‌باشی مورخ ۱۲ شعبان ۱۲۷۹.

ص ۱۴: صورت بروات افواج نظامی تهران، سواره شقاقی، شاهسون اردبیل، قراچورلو و چند فوج دیگر.

ص ۱۷: نامه‌ای درباره میرزامهدی خان پسر میرزا ابوالحسن خان.

ص ۲۵: گزارشی راجع به ورود معترضین اردستانی به تهران خطاب به سپهسالار اعظم.

ص ۲۸: روزنامه سفر اصفهان، ۱۷ شهر ربیع‌الاول [احتمالاً سال ۱۲۸۳ ق].

ص ۴۰: روزنامه اخبار مورخ چهارشنبه ۱۰ محرم ۱۲۸۴.

آلبوم شماره ۳۴

[اسناد سال‌های ۱۲۸۲ تا ۱۲۸۴ق]

مجلدّی است حاوی اسناد و نوشتجات مربوط به سال‌های ۱۲۸۲ تا ۱۲۸۴ق و میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی ایران موجود است. فهرست برخی اسناد آن به شرح زیر است:

- ص ۵: صورت علیق اصطبل شهریار.
- ص ۶: در باب طایفه عمارلو.
- ص ۹: روزنامه یوم سه‌شنبه ۶ محرم سال ۱۲۸۴ق.
- ص ۱۰: برگشت موجب در کتابچه عراق.
- ص ۲۱: فهرست اجناس وارد شده به شهر مورخ اول ذی‌حجه سال ۱۲۸۳.
- ص ۲۷: صورت برآورد باغ سپهسالار اعظم.
- ص ۳۱: تلگراف محمد اردل به سپهسالار اعظم مورخ ۱۲۸۲ق.
- ص ۳۷: روزنامه اخبار تبریز مورخ ۲۰ شهر ربیع‌الاول [احتمالاً سال ۱۲۸۳ق].

آلبوم شماره ۳۵

[اسناد سال‌های ۱۲۸۰ تا ۱۲۸۳ق]

دفتری است به قطع رحلی و مشتمل بر ۴۱ برگ، میکروفیلم آن در حلقه شماره ۱۰ سازمان اسناد ملی محفوظ است. این دفتر مشتمل بر نامه‌ها و مکتوبات و اسناد سال ۱۲۸۰ تا ۱۲۸۳ق است. برخی اوراق به خط سیاق و موضوع آن اسناد مالی و صورت حساب‌هاست. فهرست برخی نامه‌های مندرج در این آلبوم چنین است:

- ص ۴: گزارشی در باب وزات محمدعلی بیگ دامغانی مورخ ذی‌حجه سال ۱۲۸۰.
- ص ۵: گزارشی خطاب به «امیر الامراء العظام» مورخ رجب ۱۲۸۲.
- ص ۱۰: نامه‌ای در باب میرزا محمدرضا پسر میرزا کلب علی هراتی از اعیان مهاجرین هرات به ایران.
- ص ۱۱: روزنامه مورخ ۲۲ ذی‌قعدة ۱۲۸۲ق.
- ص ۱۴: پاسخ سردار کل به سپهسالار اعظم.
- ص ۲۵: گزارشی در باب گمرک.
- ص ۲۶: روزنامه دروازه شمیران دارالخلافه تهران: به خط سیاق مورخ ۲۰ صفر ۱۲۸۲.
- ص ۳۳: سندی درباره محمد کاظم بیگ خواری.
- ص ۳۵: روزنامه فوج مراغه به خط سیاق.
- ص ۳۶: التزام‌نامه اسماعیل نایب توپخانه در باب احکام صادره مربوط به سمنان و دامغان در رمضان سال ۱۲۸۰ق.

آلبوم شماره ۳۶

[اسناد متفرقه از عهد فتحعلیشاه تا ناصرالدین شاه]

دفتری است به قطع رحلی بزرگ در ۱۹۱ برگ و مشتمل بر اسناد پراکنده عهد قاجار از دوره فتحعلیشاه تا ناصرالدین شاه. میکروفیلم این آلبوم در حلقه شماره ۱۱ فیلم‌های سازمان اسناد ملی موجود است. این دفتر مقدمه‌ای به شرح زیر دارد:

«برحسب امر جهان مطاع همایون سلطنت مقرون اعلی حضرت قوی شوکت شاهنشاه عالمیان پناه روحی و روح العالمین فداه این کتاب مستطاب که مجموعه‌ای است از دستخط مبارک و عرایض و سایر نوشتجات به تاریخ شانزدهم شهر جمادی‌الاولی سنه یکهزار و سیصد و چهار مطابق سال فرخنده فال ایت ثیل خجسته تحویل سمت ترتیب و تدوین و انجام و اختتام یافته، تقدیم خاکپای جواهر آسای همایون روحنا فداه گردید.»

گزارش برخی اسناد این مجموعه مفصل در ذیل می‌آید:

ص ۴: فرمانی مربوط به اوایل پادشاهی فتحعلیشاه در ذیحجه ۱۲۱۲ ق در خصوص تنبیه دو تن از امرای مخالف. ناصرالدین شاه در بالای این سند نوشته است: «فرمان بامزه‌ای است از خاقان مرحوم و خیلی عجیب». فتحعلیشاه ضمن این سند دستور داده که پس از دستگیری صادق خان شقاقی و پسرش جهانگیر، سربازان زنان آن دو را در غرفه‌های میدان شهر دست به دست دهند تا عبرتی برای دیگران شود.

ص ۶ به بعد: مشتمل بر «کاغذهای متفرقه قدیم از ایام ولیعهدی [ناصرالدین شاه] و غیره» حاوی چندین نامه و مکتوب مختلف است.

ص ۱۲: فرمانی به خط خوش و با تذهیب مورخ ذیحجه ۱۲۶۲ ق در خصوص میرزا رضا آشتیانی. مهر ناصرالدین شاه در بالای آن قرار داد.

ص ۱۴: فرمانی خوش خط از عهد ناصرالدین شاه خطاب به عیسی خان بیگلربیگی حاکم کاشان مورخ ربیع‌الاول ۱۲۷۶ ق.

ص ۱۹: فهرست عرض و استدعای محمدرضا مشرف کارخانه مبارکه، ذی حجه ۱۲۶۱ ق.

صص ۴۰ و ۴۱: دو تلگراف از شهری و اصفهان در سال ۱۲۹۲.

ص ۵۲: نامه حسینعلی فرمانروای استرآباد به ناصرالدین شاه.

صص ۵۶ تا ۶۲: مکالمات تلگرافی حضوری ناصرالدین شاه باحسام‌السلطنه فرمانروای کرمانشاه در ۱۲ محرم ۱۲۹۴ ق.

ص ۶۵: قطعه شعری متوسط از شاعری ناشناخته به نام محمدتقی ولد علی اکبر.

صص ۷۵ تا ۷۹: «عرایض متفرقه است در منزل یوسف رضای ورامینی یکشنبه ۱۴ شهر ذی حجه الحرام سال ۱۲۹۳».

صص ۷۹ تا ۸۱: گزارش درباره معادن از نظام الدین.

صص ۸۴ تا ۸۷: ترجمه اخبار خارجه، ذیقعد ۱۲۹۳.

ص ۹۱: صورت روزنامه باغات و قنوات ناصرالدین شاه به امضای محمدتقی. گزارش خواندنی و مفیدی است.

صص ۹۵ تا ۱۰۱: نامه‌ها و درخواست‌های اشخاص متفرقه خطاب به ناصرالدین شاه.

ص ۱۰۲: «نوشتجات متفرقه ۲۱ رجب ۱۲۹۴ سیچقان ٹیل در نیوران».

ص ۱۰۴: یادداشت‌های کوتاه از ناصرالدین شاه.

ص ۱۰۵: گزارش نظامی خطاب به ناصرالدین شاه، خوش خط و زیباست.

ص ۱۰۹: گزارش تلگرافی درباره جمع‌آوری لشکر در حوزه‌ها، رجب ۱۲۹۳ ق.

صص ۱۱۸ تا ۱۲۴: گزارش‌هایی که در سوم ذیقعدة ۱۲۹۳ در جاجرود بررسی شده است.

صص ۱۲۵ تا ۱۲۶: فهرست گروهی از پیروان باب که محمودخان آنها را دستگیر کرد و به حاج علی‌خان اعتمادالسلطنه سپرده. یادداشت‌هایی احتمالاً به خاطر امیرکبیر در حواشی آنها دیده می‌شود. مجازات برخی هم در حاشیه نام آنان معین شده، مثلاً «واجب القتل است» یا «صدوپنجاه چوب» یا «بریدن گوش» برخی هم باید به زندان می‌رفتند چون حاجی ملا اسماعیل قمی، میرزا عبدالرحیم هراتی، حاجی محمدتقی کرمانی، سید مرتضی زنجانی، محمدحسین مراغه‌ای دایی باب. گزارش خواندنی و مستندی از حوادث سال‌های نخستین پادشاهی ناصرالدین شاه است.

صص ۱۲۷ تا ۱۳۲: روزنامه اخبار محلات تهران.

صص ۱۳۳ تا ۱۴۰: یادداشت‌های متفرقه به خط ناصرالدین شاه متضمن کارهای روزانه او.

ص ۱۴۱: نامه مفصل و خوش خط خطاب به صاحب دیوان.

ص ۱۴۲: عرایض دره شکارگاه مسیله، ۲۸ ذی‌قعدة ۱۲۹۳ ق.

صص ۱۵۷ تا ۱۵۹: تلگراف حضوری از زنجان، ۸ ربیع‌الثانی ۱۲۹۴.

ص ۱۶۱: گزارش تصرف دره گز به دست ترکمانان، ۱۴ شوال ۱۲۹۵.

صص ۱۶۶ تا ۱۷۱: روزنامه چهار محله دارالخلافه تهران، مورخ دوشنبه سیم شهر شوال ۱۲۹۵ ق. گزارش خواندنی و قابل توجهی است.

ص ۱۷۲: تغییر نرخ اجناس در غره شوال ۱۲۹۵ ق.

ص ۱۷۳: روزنامه دروازه‌های تهران مورخ یکشنبه ۲ شوال ۱۲۹۵.

ص ۱۷۹: اخبار تلگرافی آذربایجان، ۸ شوال ۱۲۹۷ ق.

ص ۱۹۴: یک نقاشی اثر ناصرالدین شاه و یادداشتی از او [تصویر آدم].

صص ۲۰۳ تا ۲۰۴: یادداشت‌های کوتاه گوناگون از ناصرالدین شاه.

ص ۲۰۹: نامه مخبرالدوله و امین السلطان در خصوص مخارج مدرسه دارالفنون.

ص ۲۱۴: یادداشت‌های ناصرالدین شاه، از جمله یادداشتی به این شرح: «شب پنجشنبه ۲۷ محرم در حال بدی... قرآن بزرگی است، ترجمه فارسی هم زیر کلام‌الله است. در جلو من برداشته، استخاره و تفأل کردم. گفتم خدایا می‌خواهم بدانم با من التفات و همراهی داری یا نه؟ همین که باز کردم ترجمه فارسی

استخاره کلام الله این بود: خدا به پیغمبر می‌فرماید که من هرگز شما را فراموش نخواهم کرد، و هیچ چیز از شما مضایقه نخواهم داشت. بعد من همان دقیقه در جایی که این مکان است نشانه گذاشتم، قلمدان کاغذ خواستم که این عبارات را به طور یادداشت بنویسم، نشانه قرآن بر هم خورد. من خیلی متفکر شدم، هر قدر خواستم دوباره آن مکان را پیدا کنم، نکردم. اما عبارت در خاطر بود، بعد شیخ کوره آنجا دیده شد، به او گفتم. او آیه مبارکه و سوره را خواند از بر و خاطر خودم هم بوده شیخ هم به یادم آورد. از جای برخاستم. متصل خاطر بود تا نوشتم. سال ۱۲۹۸.

صص ۲۱۷ تا ۲۲۰: نامه‌ای به زبان فرانسه از حکیم طولوزان.

صص ۲۲۱ - ۲۲۲: ترجمه نامه طولوزان مورخ جمادی الثانی سال ۱۲۹۳. ترجمه این نامه، خوش خط و نامه خواندنی است. درین نامه طولوزان که پزشک مخصوص ناصرالدین شاه بوده او را از ضررهای قرارداد بارون رو انگلیسی بر حذر داشته و مصائب بزرگ در اثر اجرای آن را برای آینده پیش‌بینی می‌کند.

صص ۲۵۴ تا ۲۶۹: روزنامه‌چه اخبار مختلف افراد کشور. ناصرالدین شاه در بالای صفحه اول چنین نوشته: «روزنامه بامزه‌ای است.» این روزنامه‌چه خواندنی و مفید و پر مطلب است.

صص ۲۷۲ تا ۲۷۶: روزنامه دستگاه خارجه تهران مورخ ۱۰ و ۱۱ اوت ۱۸۷۶م.

صص ۲۷۹ تا ۲۸۶: نوشتجات عبدالعلی خان ادیب الملک.

ص ۲۹۲: روزنامه اتفاقیه ولایت خرقان.

صص ۲۹۴ تا ۳۰۰: ترجمه نامه یکی از اتباع اروپایی به ناصرالدین شاه.

این شخص، خامی زیبا به نام «کونتس دل» و عکس او هم ضمیمه نامه است. وی به شاه نوشته که شوق سفر به ایران دارد و درخواست کرده که همراه شاه به ایران باز گردد و همسر او بشود و در غیر این صورت به همسری میرزاحمدخان سپهسالارخان در آید. او در این نامه گفته است که زبان‌های فرانسوی و بلژیکی و ایتالیایی را آموخته و با موسیقی آشناست و ضمناً هنرپیشه تئاتر است ولی پدرش و مادرش اجازه بازی به او نمی‌دهند.

صص ۳۰۲ تا ۳۰۸: روزنامه تحقیق و بازجویی از «باری» و مصطفی قلی پسر او در باب کشف طلا و معادن دیگر و آنچه به سرقت برده است. مورخ سلخ محرم ۱۲۹۴.

صص ۳۰۹ تا ۳۱۴: گزارش اخبار تهران به ناصرالدین شاه، نوشته میرزاعلی اصغرخان امین‌السلطان. این آلبوم کلاً حاوی ۳۲۲ صفحه است.

آلبوم شماره ۳۷

در ردیف خود موجود نبوده و نگارنده نتوانست آنرا بررسی کند.

آلبوم شماره ۳۸

[اسناد و نامه‌های قائم مقام فراهانی]

این دفتر به قطع رحلی است، تعداد زیادی از صفحات آن سفید است و تنها در ۳۸ برگ آن اسناد مختلف چسبانده شده است. این آلبوم مشتمل بر مدارک مربوط به قائم مقام و نامه‌هایی است که به او نوشته‌اند. در آغاز دفتر چند نامه محمدشاه خطاب به قائم مقام آمده و سپس نامه‌های کسان دیگر است به او، از جمله: **نامه عیاءالدوله به او در ص ۱۱؛** نامه خواندنی دیگر در ص ۳۳ درج شده، این نامه احتمالاً از شخص قائم مقام و مربوط به زبان دستگیری و اندکی قبل از مرگ اوست. تاریخ و مهر ندارد و باید با دقت بیشتر بررسی شود. نامه‌های این دفتر عمدتاً مربوط به سال ۱۲۵۰ هـ است. فیلم این آلبوم در حلقه ۱۱ اسناد بیوتات در سازمان ملی اسناد ایران موجود است.

آلبوم شماره ۳۹

[اسناد آذربایجان]

دفتری است به قطع رحلی مشتمل بر اسناد و نامه‌های مربوط به آذربایجان و آن را کسی به نام مهدی مستوفی پسر میرزا موسی وزیر گیلان گردآوری کرده و آنرا پس از تکمیل و تدوین در ذیقعد سال ۱۳۱۷ ق به مظفردین شاه تقدیم داشته، اما همه اسناد آن مربوط به عصر ناصرالدین شاه است. میکروفیلم این آلبوم هم در حلقه شماره «سازمان اسناد ملی ایران موجود است. در صفحه آغازین این میرزا مهدی مستوفی گزارش مفصلی نوشته و در آن شیوه کار و سابقه خود را گزارش داده است. مدارک مندرج در این آلبوم بیشتر مختص مطالب و گزارش‌های عصر ولیعهدی مظفردین شاه در تبریز است، و چندین گزارش از تحریرات و نوشتجات قدیمه آذربایجان از اواخر عهد پیشکاری میرزا فتحعلی خان صاحب دیوان تا دوران پیشکاری حسنعلی خان امیرنظام در آن دیده می‌شود. برخی اسناد این آلبوم معرفی می‌شوند:

صفحات آغازین: نامه مظفردین میرزا با مهر ولیعهد در ذیحجه ۱۲۹۷ خطاب صدراعظم مستوفی الممالک.

صص ۹ تا ۱۳: گزارش مفصلی درباره امور سرحدیه.

ص ۱۵: گزارش وزیر خارجه به مستوفی الممالک صدراعظم.

صص ۲۲ تا ۲۴: گزارشی درباره کتابچه موجودی قورخانه آذربایجان.

صص ۲۸ تا ۳۲: نامه مفصلی از حسنعلی خان امیرنظام. این نامه را وی احتمالاً خطاب به صدراعظم درباره اوضاع آذربایجان در ۱۹ ذیحجه سال ۱۲۹۸ نوشته است.

ص ۳۶: صورت تدارکات قورخانه مبارکه تبریز مورخ ۱۲۹۸ ق.

صص ۷۳ تا ۷۴: گزارش کنسول‌گری ایران در تفلیس مورخ ۱۵ ربیع‌الاول ۱۲۹۹.

صص ۷۵ تا ۷۸: گزارش افواج نظامی آذربایجان به منظور کسب تکلیف از مرکز. صفحات پس از این

- شامل تعدادی از گزارش‌های علاءالدوله به امیرنظام است.
- صص ۱۲۵ تا ۱۲۸:** با عنوان «راپورت ایام مأموریت» نوشته میرزا احمدخان در باب گزارش مأموریت او از تبریز به وان است.
- صص ۱۳۷ تا ۱۴۰:** راپورت مأموریت سرحد چهریق و تنبیه امل شکاک در تاریخ ۱۱ رمضان ۱۲۹۸ از ناصرالدوله.
- ص ۱۵۷:** نامه امیرنظام به ناصرالدین شاه و پاسخ تند او در باب علی خان شکاک.
- صص ۱۶۴ تا ۱۸۷:** دستورالعمل دیوانی در خصوص مخارج قشون اردوها و ساخلوها. ارقام همه به خط سیاق است.
- ص ۱۹۱:** نامه ناصرالدین شاه به میرزا یوسف مستوفی الممالک.
- ص ۲۲۶ تا ۲۳۰:** نامه‌های مظفرالدین میرزا ولیعهد به «جناب آقا» مستوفی الممالک.
- صص ۲۳۷ تا ۲۴۳:** نامه‌های دیگر ولیعهد به مستوفی الممالک صدراعظم. موضوع این نامه‌ها، گزارش اوضاع روزانه آذربایجان صدراعظم در سال ۱۳۰۰ است. این نامه‌ها تا صفحه ۲۷۵ به همین ترتیب ادامه یافته است.
- صص ۲۸۸ تا ۲۹۲:** راپورت مأموریت «چاکر جان نثار اکبر» از تبریز به نواحی دیگر است. اما تاریخ آن ذکر نشده است.
- صص ۲۹۴ تا ۳۳۲:** متضمن نامه‌های دیگری از ولیعهد مظفرالدین میرزا به مستوفی الممالک. صدراعظم و نیز گزارش طولانی دیگری از اوضاع آذربایجان که آن را ولیعهد برای صدراعظم فرستاده است.
- صص ۳۵۱ و ۳۵۲:** نقشه پادگان احدائی در ساوجبلاغ مورخ سال ۱۳۰۰ که سالار لشکر آنرا ساخته و صفحات بعد حاوی گزارش‌های مفصل سالارلشکر است.
- صص ۳۸۴ تا ۳۹۴:** فهرست عرایض و مطالب حسنعلی خان امیرنظام در باب مسائل و مشکلات است آذربایجان و دستوراتی که در ذیل هر فرمان داده شده است.
- صص ۳۹۵ تا ۳۹۹:** نامه مفصل مشیرالوزاره از سرحد عثمانی در باب مشکلات آنجا، مورخ ۱۹ صفر ۱۳۰۰ ق و یادداشت ذیل آن که احتمالاً از مظفرالدین میرزا است.
- ص ۴۱۹:** گزارش در باب برخی روستاهای متعلق به حاج میرزا آقاسی در نزدیکی ماکو. این دفتر کلاً حاوی ۴۲۲ صفحه و یکی از مفصل‌ترین آلبوم‌های بیوتات است.

آلبوم شماره ۴۰

[اسناد سال ۱۲۸۱ق و پس از آن]

دفتری است در قطع بیاضی مشتمل بر ۳۹ برگ و حاوی اسناد و گزارش‌های گوناگون مربوط به سال ۱۲۸۱ق و ادوار پس از آن است. بیشتر مکتوبات مندرج در این آلبوم نامه‌های خصوصی شخصی ناشناس به نام نصرالله و موضوع برخی آنها به شرح زیر است:

ص ۱: اجاره نامه یک باغ جدید الاحداث در محله غار تهران.

ص ۴: نامه‌ای ادیبانه به سبک مکتوبات قائم مقام، از جمله عبارات زیر را از آن نقل می‌کند: «اگر از حالم بخواهید تباه است و اگر از روزگار استفسار فرمائید سیاه است. این حالم و این روزگارم...»

گزیده نامه ص ۶: جانا عزیز!

قسم به جان تو ای نور دیده آفاق که گشته طاقتم از طاقت جدائی طاق

آقاجان خوشا آن روزها که با هم بودیم و گلستان می‌رفتیم. گاهی در طرف جویبار و گاهی در سایه شاخه سارگاهی دست در گردن پیاله و گاهی همنشینی آه و ناله، باری خدا رویش را سیاه و حالتش را تباه کند که مرا به درد هجران تو گرفتار گردانید.»

ص ۱۳: نامه‌ای مورخ سال ۱۲۸۱ق.

ص ۲۸: نامه دیگر مورخ ربیع‌الثانی سال ۱۲۸۱ق، هر دو از همان شخص.

آلبوم شماره ۴۱

[اسناد عصر محمدشاه]

دفتری است به قطع رحلی حاوی ۴۰ برگ و ۹۲ صفحه، لیکن تعدادی از اوراق آن سفید مانده است، این آلبوم ویژه اسناد سال ۱۲۵۰ق و ما قبل آن سال است. لیکن چند برگ آن مربوط به اسناد دوره ناصر است. میکروفیلم این دفتر در حلقه شماره ۱۲ سازمان اسناد ملی ایران موجود و برخی اسناد و مکتوبات مهم آن به شرح زیر است:

ص ۲: نامه یکی از امرای وقت به نامه خسرو خطاب به ناصرالدین شاه.

صص ۵ - ۶: نامه به صدراعظم وقت.

ص ۹: گزارش یکی از سران ایلات به شاه.

ص ۲۱: گزارش ورود «پروسکی» به تهران.

ص ۳۰: گزارش مورخ ربیع‌الثانی سال ۱۲۵۰ق، در این گزارش نامی از قائم مقام آمده و او را با لقب «مدارالمهام» دولت ایران نامیده است.

ص ۳۴: گزارش فردی به نام «محمد کریم» [م احتمالاً حاج محمد کریم‌خان کرمانی]، که او را برای توضیحاتی به تهران فراخوانده‌اند.

ص ۴۵: نامه یکی از زن‌های ناصرالدین شاه به او ظاهراً مهدعلیای می‌خواسته او را اخراج و مطلقه سازد.

نامه با این بیت آغاز می‌گردد:

کنیزت کوفلانی نام دارد همیشه زهر غم در جام دارد

ص ۴۷: گزارشی در باب سفیر دولت عثمانی.

ص ۵۸: گزارشی درباب امیرزاده مهدیقلی میرزا حکمران معزول قراچه داغ.

ص ۷۳: نامه‌ای که در آن ذکری از قائم مقام رفته و مشخص است که پیش از سال ۱۲۵۱ ق نگاهشته شده است.

آلبوم شماره ۴۲

[اسناد سال ۱۲۷۹ ق]

دفتری است به قطع رحلی و حاوی ۱۸۲ صفحه و در صفحه اول عنوان اصلی آن به این صورت ذکر شده: «جلد ۱۴ کتاب نوشتجات قدیم تقدیمی کمترین خانه زاد دولت ابد مدت ابراهیم بن علاءالدوله». بیشتر مندرجات این دفتر مربوط به اسناد و نوشته‌های سال ۱۲۷۹ ق است، همچنین در آن مکتوباتی از ناصرالدین شاه خطاب به پادشاهان امین شوری درج گردیده است.

ص ۲: گزارش نظامی به ناصرالدین شاه درباره حاضرشدن یک دسته از قشون و دستورات وی در حاشیه آن.

ص ۴: نامه ناصرالدین شاه به امین شوری. متن آن چنین است: «امین شوری: روز سه شنبه جمع وزرا را اخبار بکن بیایند سلطنت آباد، لازم است. دوشنبه بنا بود شکار بروم. نمی‌روم. در سلطنت آباد هستم و زودخاطر شوند. به خصوص وزیر دول خارجه و امین‌الضرب لازم است حاضر شوند».

ص ۵: گزارش درباره ایل قاجاریه و دستور شاه در حاشیه آن.

ص ۶: نامه‌ای از ناصرالدین شاه.

ص ۹: نامه ناصرالدین شاه به امین شوری و رضایت از کارهای او و اعلام دستورات روزانه به او.

صص ۱۰ و ۱۱: اصل نامه‌های ناصرالدین شاه به امین شوری.

ص ۱۲: نامه ناصرالدین شاه به امین‌الملک.

ص ۱۳: یادداشت ناصرالدین شاه [ظاهراً مخاطب امین شوری است]. متن آن به این شرح است: «این اشخاص را امشب همه را اخبار بکن، فردا ۶ ساعت به غروب مانده درب خانه حاضر باشند. فرّاش حکماً بیاورد، لازم است گفتگو شود: سپهسالار، مستوفی الممالک، سپه سالار، اعتمادالسلطنه، وزیر خارجه، اعتضادالسلطنه، نصرت‌الدوله، ناصرالملک محمد ابراهیم خان، بهرام میرزا معزالدوله، حاجی محمدولی میرزا، میرزا موسی وزیر». ناصرالدین شاه با خطی دیگری رنگ بنفش در سال ۱۳۰۳ یادداشت‌های دیگر بر این یادداشت قدیمی افزوده و پاره‌ای توضیحات به این شرح داده است: ذیل نام مستوفی الممالک افزوده است: «حالا دو ماه است مرده است.» ذیل نام نصرت‌الدوله نوشته: «حالا سه ماه و نیم است که مرده است.» و در پا یکی یادداشت چنین آمده است: «این اشخاص که در سال ۱۲۷۹ به پاشاخان امین الشوری نوشته

بودیم حاضر کند حالا که ۱۳۰۳ است ملاحظه می‌کنم تمام این اشخاص مرده‌اند... به جز ناصرالملک که حالا با لقب فرمان فرمائی حاکم خراسان و سیستان است. الحمدلله احوال ما بسیار خوب است. چند روزی است قدری دندان کرسی طرف راست قدری درد می‌کند، مانع غذاخوردن ماست، حالا که این خطوط را در قنات منظره شمیران می‌نویسم. اوایل جوزا است.»

ص ۱۵: نامه ناصرالدین شاه به امین‌الملک -.

ص ۱۷: نامه دیگر شاه به امین‌الملک به این مضمون: «امین‌الملک: فردا صبح این اشخاص مفصلاً در ب خانه حاضر باشند بعضی فرمایشات هست: مستوفی‌الممالک، سردار کل، امین‌الدوله، وزیر خارجه، اعضا‌السلطنه، دبیرالملک، زیاده فرمایشی نبود.» این نامه احتمالاً مربوط به سال ۱۲۸۳ است.

ص ۲۱: نرخ جنس ماکولات در سلخ جمادی‌الثانی سال ۱۲۷۸ق.

ص ۲۲: نامه رؤسای یکی از افواج نظامی به شاه و حاشیه شاه بر آن و دستوراتی به سپهسالار اعظم.

ص ۲۴: تلگراف ساعدالملک به شاه مورخ ۱۲۸۲ق.

ص ۳۵: فهرست اشخاص که موافق التزام در ماه رمضان باید غله حمل کنند والا باید جریمه بدهند.

ص ۳۷: گزارش تلگرافی از شیراز در خصوص وقایع بهبهان از حسام‌السلطنه، این گزارش در تاریخ ۱۲۸۳ ارسال شده است. مخاطب آن سیف‌الملوک میرزا است.

ص ۳۸: نامه ناصرالدین شاه خطاب به امین شوری.

ص ۴۱: گزارش در باب قنات دروس و این که آب اضافه آن باید به سلطنت آباد برود.

ص ۴۲: نامه معین‌الملک به سپهسالار.

ص ۴۶: گزارشی به جناب آقا مستوفی‌الممالک مورخ ۱۲۸۶ق.

صص ۵۱ تا ۵۳: گزارشی مفصل از اوضاع کشور در باب کارخانه شمعی، در باب تنخواه مهدعلیا و تنخواه مدرسه دارالفنون و غیره.

صص ۵۵ تا ۵۷: گزارش مفصل از وقایع گوناگون در کشور.

ص ۵۸: صورت برآورد اخراجات کارخانه برنج‌سازی. این فهرست را شخصی به نام «ناتلی» نوشته و مهور کرده است.

ص ۶۳: نامه مفصل یکی از رجال که اشاره به احوال خود کرده و در ضمن آن اشاره می‌کند که در سپاه عباس میرزا بوده و در عهد حاجی میرزا آقاسی مغضوب شده و اکنون نیز به خدمت می‌پردازد. این نامه امضا ندارد، ۴ صفحه است و نامه‌ای خواندنی است.

صص ۷۰ تا ۷۳: نامه وزیر مختار عثمانی به وزیر دول خارجه.

ص ۷۴: نامه وزیر مختار انگلیس در باب نشان شیر و خورشید مورخ سال ۱۲۷۷ق.

صص ۷۵ - ۷۶: نامه دیگر وزیر مختار انگلیس در سال ۱۲۷۸ق.

صص ۸۳ - ۸۵: گزارش خواندنی از اوضاع کشور.

صص ۹۶ - ۹۸: گزارش یکی از والیان عربستان [خوزستان] در سه صفحه با مهر «علی بن

حسین، منظور حاجی علیخان اعتمادالسلطنه پدر محمدحسن خان اعتمادالسلطنه است.
صص ۱۰۳ - ۱۰۴: نامه دیگر علیخان اعتمادالسلطنه به پاشاخان امین‌الملک.
صص ۱۳۸ تا ۱۴۱: گزارش وقایع و حوادث کشور.
صص ۱۵۵ - ۱۵۶: نامه‌های مستشارالملک مورخ یک ربیع الثانی ۱۲۸۵.
این آلبوم کلاً حاوی ۱۸۲ برگ سند و نامه است.

آلبوم شماره ۴۳

[یادداشت‌های شخصی ناصرالدین شاه]

از آلبوم‌های مختصر مجموعه بیوتات و کلاً حاوی ۲۹ صفحه در قطع رحلی است. این دفتر حاوی یادداشت‌های شخص و روزانه ناصرالدین شاه و مشتمل است بر برخی از نقاشی‌های او و نیز مطالبی متفرقه که پیرامون زبان آموزی او و برنامه‌های روزانه‌اش برای آموزش زبان فرانسه نوشته است. همچنین این دفتر حاوی برخی دستورات عمل‌های مختصر ناصرالدین شاه برای راهنمایی کارکنان دولت و منشی‌هاست. از جمله در صفحه ۸ وزیر خارجه برای نگارش نامه‌های دیپلماتیک به سفیر خارجی و سفیر روس رهنمایی شده است. صفحات دیگر مربوط به کارهای جاری کشور است و یادداشت کارهایی که باید روزهای بعد انجام شود. به برخی از مطالب این دفتر اشاره می‌شود:
ص ۱۶: صورت مجالس که در دربار تشکیل می‌شود، از جمله مجلس عدالت‌خانه، مجلس وزیر جنگ، مجلس وزیر محاسبات، مجلس وزیر دول خارجه، مجلس آجودان باشی، مجلس صدراعظم.
ص ۱۷: قطعه‌ای شعر در ۶ بیت، مقطع آن چنین است:
شوریده ساعتی تو وصالش ندیده‌ای
باید به هجر سوزی و سازی زمانیا

آلبوم شماره ۴۴

[بودجه ایران در سال ۱۳۰۲ق]

دفتری مفصل به قطع رحلی و مشتمل بر ۵۲۴ صفحه و در روی جلد نام آن به صورت زیر آمده است:
«حساب جمع و خرج مستمریات دیوان در سال ۱۳۰۲ق» و در صفحه اول با عنوان «وظایف و مستمریات ممالک محروسه» از آن یاد شده است، مطالب و مندرجات این دفتر بر اساس تنظیم الفبایی نام ایالات ایران مرتب گردیده و از ایالت آذربایجان آغاز می‌گردد. آذربایجان شامل شهرهای زیر است: ارومی، تبریز، خوی و سلماس، سراب و گرمرو، ساوجبلاغ، قراجه داغ، مراغه، اردبیل، توابع تبریز، خوی، هشترود. از صفحه اول تا ۱۱۹ به بلاد آذربایجان اختصاص یافته است.
فصل بعد ارض اقدس [شامل خراسان و سمنان] از صفحه ۱۲۰ تا ۱۸۶ و مشتمل بر گزارش مالی شهرهای زیر است: مشهد، تربت حیدریه، تربت جام، اسفراین، بلوک شاندیز، ترشیز، جاجرم، سبزوار، خبوشان، قاین، نیشابور، استرآباد، بسطام و از صفحه ۱۶۸ تا ۱۷۷ ویژه سمنان و دامغان است.

در همین قسمت در صفحه ۱۶۸ مستمری یغمای جندقی و ورثه او را از محل بودجه این ایالت معین کرده است: «ولدان یغما از قرار فرمان از باب املاک جندق: میرزا احمد، میرزا ابراهیم، و میرزا محمدعلی ...» و در فرمان دیگر: «اولاد میرزا اسماعیل، نواده‌های یغما از بابت میرزا اسماعیل ...»

ص ۱۷۰: همین بخش: «میرزا احمد برادر میرزا عبدالوهاب که آقا سید جواد جندقی و حاجی میرزا آقای سمنانی مستمری میرزا عبدالوهاب برادرش را ... از قرار فرمان در حق میرزا احمد برقرار شد...»

ص ۱۷۱: «کربلایی اکبر از بابت مرحوم میرزا کوچک جندقی در دامغان تبدیل نموده ...»

ایالت بعد کرمان است از صفحه ۱۷۸ تا ۱۸۶ که در حقیقت ادامه خراسان محسوب می‌شده است.

صص ۱۸۷ تا ۲۱۰: گزارش مالی ایالت گیلان و شهرهای آن.

صص ۲۱۱ تا ۲۳۰: گزارش مالی ایالت مازندران و شهرهای آن.

ص ۲۳۱ تا ۵۰۷: گزارش مالی شهرهای عراق عجم شامل شهرهای: اسدآباد، اصفهان، بروجرد، جوشقان، خرقان، خمسه، خوار، دارالخلافت تهران، دماوند، ساوه، سایر بلوک آنجا، طالقان، عربستان [=خوزستان]، فیروزکوه، قزوین، قم، کاشان، کرمانشاهان، کردستان، کزاز و فراهان، گلپایگان، کمره، کنگاور، لرستان، ملایر و تویسرکان، نظنز، نهاوند، همدان، یزد.

صص ۵۰۸ تا ۵۲۴: گزارش مالی ایالت فارس و شهرهای تابعه آن.

آلبوم شماره ۴۵

[یادداشت‌های متفرقه ناصرالدین شاه]

دفتری است به قطع رقعی و اکثر صفحات آن سفید و تنها در اوراقی از آن اسنادی مندرج است. این مجلد حاوی یادداشت‌های روزانه ناصرالدین شاه و مشتمل بر نوشته‌های کوتاه اوست که بر اساس آنها کارهای روزانه خود را تنظیم می‌کرده است. وی در هر صفحه بیش از ۶ مورد از کارهایی را که باید انجام بدهد نوشته و چون موردی انجام شده بر روی آن خط باطله کشیده است. در صفحه اول نوشته «امور قشونیه» و ابتدای این یادداشت‌ها ۱۸ شهر رمضان سال ۱۲۸۵ هـ در تهران بوده است. اینک اشاره به برخی از آنها:

ص ۱۵: یادداشت‌هایی که بعد از مراجعت از سفر کجور و نور نوشته است. این مطالب را در ۱۵ جمادی‌الثانی سنه ۱۲۸۶ هـ در سلطنت آباد یادداشت کرده است.

ص ۱۸: احکام و یادداشت‌هایی که به مستوفی‌الممالک داده شده و او آنها را باید انجام داده جواب بدهد. دوشنبه ۱۲ رجب ثیلان ثیل ۱۲۸۶ هـ.

ص ۱۹: فهرست بابی‌های نراق عراق.

ص ۲۲: امور گیلان: کاروان سرای امامزاده هاشم باید تعمیر شود.

ص ۲۷: اسامی غلام پیش‌خدمتان که در جمادی‌الاول ۱۲۸۷ از برای تعیین دزدان بعضی ولایات گرفتن التزام از حکام مأمور فرمودیم.

ص ۴۶: کاروان سراهایی که در سر راه‌ها از عهد قدیم و جدید ساخته شده است، باید تعمیر شود نرخ فروش آنها باید به قاعده باشد و با دیوان باشد، اما به آدم‌های متدین درست بسپارند. مطالعه و بررسی و چاپ این یادداشت‌ها برای اطلاع بر خلیقات ناصرالدین شاه و اطلاع بر نقشه‌هایی که در سر می‌پروراند بسیار مفید است.

آلبوم شماره ۴۶

[اسناد سال ۱۲۷۷ و پس از آن]

دفتری مفصل به قطع رحلی و مشتمل بر اسناد سال‌های مختلف که در سال ۱۳۰۵ ق مرتب شده و مشتمل بر اسناد برخی سال‌های مختلف است که به صورت یکجا تدوین شده است. میکروفیلم این آلبوم در ضمن حلقه‌های شماره ۱۲ و ۱۳ سازمان اسناد ملی ایران نگهداری می‌شود. مقدمه این آلبوم به شرح زیر است: «بر حسب امر جهان مطاع همایون سلطنت مقرون اعلی حضرت کیوان رفعت شاهنشاه عالمیان پناه مایه امن و امان سلطان صاحبقران خاقان الخواقین و سلطان السلاطین ابوالمظفر ناصرالدین شاه قاجار لازال مؤید الرفع رایات الانصاف و محو آیات الاعتساف، این کتاب مستطاب که مجموعه‌ای است از نوشتجات و عرایض به تاریخ دهم شهر شعبان المعظم از سال میمنت مآل یکهزار و سیصد و پنج مطابق سیچقان ثیل فرخنده تحویل به حلیه تدوین و زینت ترتیب محلی و مزین شده سمت اتمام و اختتام یافت». این دفتر حاوی ۲۶ جزء است:

جزء اول: نوشتجاتی است که از بیست و پنجم شهر محرم الحرام الی غرة و دویم شهر صفرالمظفر از سال یکهزار و دویمست و هفتاد و هفت مطابق پیچی ثیل در شکارگاه امامه و لالان و اوشان از عرض پیشگاه همایون روحی و روح العالمین فداه گذشته و به دستخط مبارک مزین و موشح گردیده است.

جزء دوم: گزارش اخبار و نوشتجات محرم و صفر ۱۲۷۷ ق در اوشان و لالان.

جزء سوم: گزارش اخبار و نوشتجات ۱۰ تا ۱۲ صفر ۱۲۷۷ در شمیران.

جزء چهارم: گزارش اخبار و نوشتجات ۱۵ تا ۲۳ ربیع‌الاول ۱۲۷۷ در تهران در صفحه ۶۵ این جزء، گزارش پلیس مخفی درباره دیبرالملک درج شده است.

جزء پنجم: اخبار و نوشتجات ۲۰ ربیع‌الاول تا ربیع‌الثانی ۱۲۷۷ در تهران. این جزء حاوی گزارشی مفصل است درباره مهمانان سلطنت آباد که همه سفرای خارجی بودند.

جزء ششم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الثانی ۱۲۷۷ در حاشیه نامه اول این ماه نوشته شده. این ماه بسیار برگذشت تف به این ماه.

جزء هفتم: اخبار و نوشتجات جمادی‌الاولی سال ۱۲۷۷.

جزء هشتم: اخبار و نوشتجات جمادی‌الاولی سال ۱۲۷۷ در شکارگاه جاجرود. در حاشیه نامه اول این جزء (ص ۱۶۳) ناصرالدین شاه یادداشت زیر را نوشته است: «این دفعه همه بارتنگی شد، و یک روز نگذاشت چشم واکنم، شکار نشد، هشت رفته ماندیم. یک کبک با چهار ... روی هم زد. دو خرگوش هم

- زدم، چون هر روز پی شکار ارقابی می‌رفتم نتوانستم کبک و سایر شکار کنم. ارقابی هم، هوا ابر باران بود نشد بزنیم. در آخر هم سردرد شدید زکام شدم که زود رفع شد...»
- جزء نهم:** اخبار و نوشتجات اواخر جمادی‌الثانی سال ۱۲۷۷ در تهران.
- جزء دهم:** اخبار و نوشتجات اواخر جمادی‌الثانی سال ۱۲۷۷ در کن و سولقان.
- در صفحه ۱۹۹ این جزء نام اعتضادالسلطنه خطاب به امین شوری درج گردیده است.
- جزء یازدهم:** اخبار و نوشتجات رجب و شعبان ۱۲۷۷ ق در صفحه ۲۱۸ این جزء، گزارش در باب گرانی ماکولات است که به شاه ارائه شده است.
- جزء دوازدهم:** اخبار و نوشتجات ۱۰ شعبان ۱۲۷۷ در شکارگاه جاجرود.
- جزء سیزدهم:** اخبار و نوشتجات سلخ شوال ۱۲۷۷ در داودیه در صفحه ۲۵۶ این جزء گزارشی در باب مدرسه دارالفنون دیده می‌شود.
- جزء چهاردهم:** اخبار و نوشتجات ۱۵ شوال ۱۲۷۷ در داودیه.
- جزء پانزدهم:** اخبار و نوشتجات ۲ ذی‌عده ۱۲۷۷ در داودیه در صفحه ۲۸۹ این جزء گزارش در باب تذکره [گذرنامه] و در صفحه ۲۹۰ گزارشی در باب سرقت‌های انجام شده و نام سارقان موجود است.
- جزء شانزدهم:** اخبار و نوشتجات ۳ ذی‌عده ۱۲۷۷ در داودیه.
- جزء هفدهم:** اخبار و نوشتجات ۱۴ ذی‌عده ۱۲۷۷ در داودیه.
- جزء هیجدهم:** اخبار و نوشتجات ۲۴ ذی‌عده ۱۲۷۷ در شمیران در ص ۳۶۲ این جزء، گزارش درباره عباس‌خان قاجار موجود است.
- جزء نوزدهم:** اخبار و نوشتجات ۴ ذیحجه ۱۲۷۷ در لار.
- جزء بیستم:** اخبار و نوشتجات ۱۶ ذیحجه ۱۲۷۷ در چمن فیروزکوه.
- جزء بیست‌ویکم:** اخبار و نوشتجات سلخ ذیحجه ۱۲۷۷ در اوشان.
- جزء بیست‌ودوم:** اخبار و نوشتجات ۱۰ ذیحجه تا ۱۵ ذیحجه ۱۲۷۷ ق.
- جزء بیست‌وسوم:** ۱۰ تا ۱۷ ذیحجه ۱۲۷۷ در شکارگاه جاجرود.
- جزء بیست‌وچهارم:** اخبار و نوشتجات ۵ شوال ۱۲۷۷ ق.
- جزء بیست‌وپنج:** اخبار و نوشتجات شوال ۱۲۷۷ ق.
- جزء بیست‌وششم:** اخبار و نوشتجات ۱۱ شوال ۱۲۷۷ ق، جزء اخیر حاوی روزنامه‌چه ملاقات وزیر خارجه با سفرای کشورهای دیگر است. در تاریخ ۱۱ شوال ۱۲۷۷ ق، این آلبوم کلاً شامل ۵۱۶ صفحه و یک از مفصل‌ترین آلبوم‌های بیوتات است.

آلبوم شماره ۴۷

[اسناد سال‌های ۱۲۶۶ تا ۱۲۷۷ ق]

دفتری است مختصر به قطع رحلی حاوی ۵۸ صفحه که چند صفحه آن سفید مانده است. میکروفیلم این دفتر در حلقه شماره ۱۳ سازمان اسناد ملی ایران موجود است. این دفتر شامل اخبار سیاسی کشور در سال ۱۲۷۷ ق و در آن نامه‌ها و اسناد و نوشته‌های مربوط به این سال ضبط شده است. بخش‌هایی از آن معرفی می‌شود:

ص ۲ تا ۶: گزارشی در باب گفتگوی روز سه شنبه ۲۰ جمادی‌الاول سال ۱۲۷۷ بین مستوفی الممالک و معتمدالدوله در باب نظم قشون ایران و نظر سپهسالار اعظم در این باب.

صص ۹ و ۱۰: قیمت ملبوس مبارک به خط سیاق و در پائین صفحه آمده است: «قیمت ملبوس مبارک که از تاریخ غره شهر شوال المکرم ۱۲۶۴ لغایت سلخ شهر صفر المظفر ۱۲۶۵ که عالی‌جاه محمدحسن بیگ ... به اتمام رسانیده...»

ص ۱۲: نامه‌ای مفصل در باب موضوعات مختلف به ناصرالدین شاه.

ص ۱۳: نامه‌ای در باب خراسان و مسائل آنجا.

ص ۱۷: نامه مفصل ناصرالدین شاه به سپهسالار در باب مسائل کشور و پاسخ به درخواست‌های او. سراسر این نامه طولانی به خط ناصرالدین شاه است.

ص ۱۸: روزنامه مصلحت‌خانه در خصوص مالیات مورخ ۲۴ جمادی‌الاول سال ۱۲۷۶ در خصوص ابریشم گیلان.

صص ۲۳ و ۲۴: گزارشی در چهار صفحه در باب «آداب حکومت» و دستور العمل‌هایی درین زمینه.

ص ۲۹: نامه حسنعلی خان امیرنظام، سفیرکبیر ایران در پاریس درباره آقا یوسف نقاش و کارهای او در پاریس و عدم لیاقت او در آموزش هنر نقاشی.

ص ۳۸: گزارش نظامی در مورد افواج استرآباد، مراغه، خمسه، و قزوین.

ص ۵۷: نامه ناصرالدین شاه به امین شوری به این مضمون: «امین شوری، آمدن مصطفی قلی خان قرمساق و زین‌العابدین خان زن قحبه که دو بار دیر شد، به محض رسیدن این دستخط خودت کاغذ فحش به هر دو بنویس بده الان دو نفر محصل شدید برو، ریش هر دو را گرفته کشان کشان بیاورد. البته البته دسته دیروزی گویا رفته، نرفته‌اند جهتش را نفهمیدم، یعنی چه، چادر فوج حالا هم به اردو رسیده پیداست که کوچ نکرده‌اند.»

آلبوم شماره ۴۸

[اسناد سال ۱۲۹۱ق]

یکی از آلبوم‌های مفصل بیوتات، در قطع رحلی و مشتمل بر ۲۹۷ برگ و ۵۲۵ صفحه. این دفتر شامل اخبار و نوشتجات و اسناد کرمانشاهان و کردستان و بیشتر آنها مربوط به سال ۱۲۹۱ ق است. گزارش‌ها و نامه‌ها با خطی خوش و بر روی کاغذ آبی نوشته شده است. حاکم این مناطق در این زمان به قرار نقش مهرش «محمدین علی» نام داشته است. میکروفیلم این دفتر در حلقه شماره ۱۳ سازمان اسناد موجود است. درین جا برخی اسناد آنرا معرفی می‌کنیم:

ص ۱۰: گزارش وقایع کردستان از قبیل شرارت‌ها و دزدی‌ها.

ص ۱۹: تدوین کتابچه در امور لرستان توسط میرزا ابوطالب.

صص ۲۱ تا ۲۷: نامه مفصل ابوطالب حسینی در باب اعطای برخی مناصب به او، مخاطب نامه محتملاً صدراعظم وقت است.

ص ۲۹ به بعد: نامه مفصل دیگری از همو خطاب به صدراعظم.

ص ۶۲: گزارش حاکم در باب اخبار کرمانشاه و کردستان مورخ ۱۷ ذیحجه ۱۲۹۱.

ص ۶۴ و ۷۰: گزارش دیگر حاکم مورخ ۱۷ ذیحجه ۱۲۹۱ ق.

ص ۹۰: نامه عمادالدوله به اسدالله خان. صفحات بعد نامه‌های دیگر او.

ص ۱۰۵: فهرست عرایض امام قلی [حاکم وقت کردستان].

ص ۱۰۸ به بعد: نوشتجات عمادالدوله و بدیع‌الملک از حکومت کرمانشاهان که حدوداً مربوط به سال ۱۲۸۲ ق می‌گردد.

ص ۱۲۴: نامه عمادالدوله مورخ ۱۲۹۱. در حاشیه آن دستخط ناصرالدین شاه دیده می‌شود.

ص ۱۷۴: گزارش‌هایی در باب فوج کلهر و زنگنه و کلیائی.

ص ۲۸۶: گزارش مورخ محرم ۱۲۹۲ از کرمانشاهان.

ص ۳۴۹: گزارش حاکم لرستان و کرمانشاه در باب معادن نمک پشتکوه.

ص ۳۵۴: گزارش در باب اختلافات ایلات و عشایر کرمانشاهان.

ص ۳۸۸: خلاصه نوشتجات امیرزاده بدیع‌الملک میرزا حاکم لرستان و میرزا ابوطالب پیشکار آنجا، غره شعبان ۱۲۸۳ ق.

صص ۳۹۵ تا ۴۵۹: نامه‌های مشیرلشکر.

ص ۴۶۷: فرمان ناصرالدین شاه در باب عمادالدوله امام قلی میرزا و وظایف او، مورخ شعبان ۱۲۸۴ ق. عنوان عمادالدوله درین نامه حاکم کرمانشاهان و نهبوند لرستان و سرحددار عراقین ذکر شده است.

صص ۴۶۱ تا ۵۲۵: نامه‌های بدیع‌الملک به مستوفی الممالک، شاه و دیگران.

آلبوم شماره ۴۹

[اسناد سال‌های ۱۲۷۵ تا ۱۲۸۰ ق]

دفتری است به قطع رحلی بزرگ، حاوی ۲۰۱ برگ و ۴۰۲ صفحه و مشتمل است بر اسناد و مدارک و نوشته‌های سال ۱۲۷۵ ق و مقدمه‌ای به این شرح دارد:

«برحسب امر اقدس ارفع همایون اعلی حضرت قوی شوکت شاهنشاه عالم پناه داور زمین و زمان، شهریار صاحبقران، السلطان بن السلطان و الخاقان بن الخاقان بن الخاقان، السلطان ناصرالدین شاه قاجار لازالت انصار دولته منصوره و اعداء ملکنه مقموره، این کتاب مستطاب که مجموعه عرایض و نوشتجاتی است که از نظر انور آفتاب اثر همایون اعلی حضرت شاهنشاهی روحی و روح العالمین فداه گذشته و هر جزئی از اجزاء به دستخط همایون سلطنت مقرون موشح و مزین گردیده به تاریخ غره شهر رمضان المبارک ۱۲۹۶ ق مطابق توشقان نیل خیریت تحویل حلیه ترتیب و تدوین و زیب اتمام و اختتام یافت.» این دفتر مشتمل بر ۲۲ قسمت به شرح زیر است:

جزء اول: «عرایض و نوشتجاتی است که به تاریخ دهم شهر جمادی‌الثانیه ۱۲۷۵ مطابق یونت نیل خیریت تحویل در دارالخلافة تهران حفت بالامن و والامان از نظر انور آفتاب اثر اعلی حضرت شاهنشاهی روحی و روح العالمین فداه گذشته و به دستخط همایون موشح و مشرف گردیده است، در تهران: مقدمه جزء اول در همه اجزاء تکرار شده است.

جزء دوم: اسناد و نوشتجات ۱۲۷۵ ق در سندج و کردستان در این جزء گزارش سفر به کردستان و شهر سندج درج گردیده است. (ص ۱۶).

جزء سوم: اسناد و نوشتجات ۷ جمادی‌الثانی سال ۱۲۷۶، شکارگاه جاجرد.

جزء چهارم: اسناد و نوشتجات ۲۰ رجب ۱۲۷۶، شکارگاه کن.

جزء پنجم: اسناد و نوشتجات ۲۳ رجب ۱۲۷۶، تهران.

جزء ششم: اسناد و نوشتجات رجب ۱۲۷۶، کن.

جزء هفتم: اسناد و نوشتجات رمضان ۱۲۷۷، تهران گزارش در باب نقصان آرد و کمبود نان در تهران (ص ۱۰۲).

جزء هشتم: اسناد و نوشتجات ۱۰ شوال ۱۲۷۷، تهران در صص ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۳ این جزء، گزارش‌های دیگری در باب کمبود نان وجود دارد.

جزء نهم: اسناد و نوشتجات ۵ ذی‌قعدة ۱۲۷۷، داودیه.

جزء دهم: اسناد و نوشتجات غره محرم ۱۲۷۸، سلطنت آباد.

جزء یازدهم: اسناد و نوشتجات ربیع‌الاول ۱۲۷۸، تهران.

جزء دوازدهم: اسناد و نوشتجات اواخر رمضان ۱۲۷۸، تهران در صص ۱۸۸. گزارش تقصیرات سرهنگ ... و تقاضای مجازات او بر اساس قانون نظام.

جزء سیزدهم: اسناد و نوشتجات اوائل ذی‌قعدة ۱۲۷۸، سلطنت آباد.

- جزء چهاردهم: اسناد و نوشتجات ۱۰ ذی‌حجه الحرام ۱۲۷۹، تهران.
- جزء پانزدهم: اسناد و نوشتجات ۱۷ محرم ۱۲۸۰ ق، شهرستانک.
- جزء شانزدهم: اسناد و نوشتجات ۲ صفر ۱۲۸۰ ق، «نسیین» در ص ۲۶۲ این جزء گزارشی پیرامون تنظیم کتابچه‌های دستورالعمل ولایات و صحافی آنها و ارسال برای ناصرالدین شاه درج گردیده است.
- جزء هفدهم: اسناد و نوشتجات ۱۹ رمضان ۱۲۸۰ ق.
- جزء هیجدهم: اسناد و نوشتجات متفرقه سال ۱۲۸۰ ق.
- جزء نوزدهم: اسناد و نوشتجات سال ۱۲۶۸ ق. در ص ۳۱۴ این جزء روزنامه محلات تهران مورخ پنجشنبه ۲۶ محرم ۱۲۶۸ ق درج گردیده است. و به دنبال آن در ص ۳۱۷ روزنامه محلات تهران مورخ شب شنبه ۲۸ محرم ۱۲۶۸ و در صفحات ۳۱۹ تا ۳۲۷، روزنامه محلات تهران مورخ ۲۳ محرم ۱۲۶۸، شعبان ۱۲۷۱ و ۵ شعبان ۱۲۷۱ و ۶ شعبان ۱۲۷۱ و ۴ ذیحجه ۱۲۷۰ آمده است.
- جزء بیستم: نامه‌های متفرقه از جمله در ص ۳۴۹: خلاصه حساب توشقان نیل ولایات جمعی معتمدالدوله.
- جزء بیست‌ویکم: یادداشت‌هایی از ناصرالدین شاه و به خط او درباره حکام ولایات و امور روزانه کشور.
- جزء بیست‌ودوم: روزنامه سفر بختیاری به قلم شفیع خان قراباغی که به نظر ناصرالدین رسیده است و در آخرین صفحات این آلبوم (صص ۳۹۸ تا ۴۱۲) درج گردیده است.

آلبوم شماره ۵۰

[اسناد سال ۱۲۹۱ ق]

دفتری است به قطع رحلی بزرگ و مشتمل بر ۳۱۲ برگ و ۵۹۰ صفحه، برخی اوراق آن سفید مانده است. میکروفیلم این آلبوم در حلقه شماره ۱۴ سازمان اسناد ملی ایران محفوظ است. این دفتر حاوی اسناد و نوشتجات سال ۱۲۹۱ ق است لیکن در مقدمه ذکر شده که آنرا در سال ۱۳۰۵ ق تدارک و گردآوری کرده‌اند. مقدمه کتاب: «برجسب امر ارفع انقد همایون سلطنت مقرون اعلی حضرت آسمان بسطت شاهنشاه عالمیان پناه، مایه امن و امان سلطان صاحب قران خاقان الخواقین و سلطان السلاطین السلطان ناصرالدین شاه قاجار لازال مؤید الرفع رایات الانصاف و محو آیات الاعتساف، این کتاب مستطاب که مجموعه‌ای است از عرایض و نوشتجات به تاریخ دهم شهر شعبان المعظم از سال فرخنده فال میمنت مآل یکهزار و سیصد و پنج مطابق سیچقان نیل خجسته تحویل به حلیه تدوین و ترتیب مزین شده سمت اتمام و انجام یافت.» این دفتر یکی از مفصل‌ترین آلبوم‌های بیوتات و مشتمل بر ۴۱ بخش است و هر بخش با مقدمه‌ای آغاز می‌گردد. در اینجا فهرست بخش‌ها همراه با مقدمه بخش اول ذکر می‌شود، مقدمه سایر اجزاء همانند بخش اول است:

جزء اول: نامه‌ها و عرایض ولیعهد مظفرالدین میرزا و مقدمه آن چنین است: «عرایضی است که غره شهر محرم الحرام از سال فرخنده فال یکهزار و دو بیست و نود و یک مطابق تخاقوی نیل خجسته تحویل

از نظر آفتاب اثر اعلی حضرت کیوان رفعت همایون روحی و روح‌العالمین فداه گذشته و به دستخط مبارک موشح و مزین فرموده‌اند.» نامه‌ها اکثراً به خط منشی و بسیار زیبا و خوش خط است.

جزء دوم: اخبار و نوشتجات ۹ محرم ۱۲۹۱ق، در تهران در ص ۱۴ گزارشی پیرامون کم کردن نرخ نان آمده است.

جزء سوم: اخبار و نوشتجات ۱۵ محرم ۱۲۹۱ ق، تهران.

جزء چهارم: اخبار و نوشتجات ۲۵ محرم ۱۲۹۱ق، تهران، در ص ۳۸ چند یادداشت از کارهای روزانه ناصرالدین شاه و در ص ۴۱ نامه مشیرالدوله و حاشیه مفصل ناصرالدین شاه بر آن نقل شده است.

جزء پنجم: اخبار و نوشتجات محرم ۱۲۹۱ ق، تهران.

جزء ششم: اخبار و نوشتجات ۲ صفر ۱۲۹۱ ق، تهران [مطابق عید نوروز].

جزء هفتم: اخبار و نوشتجات ۵ صفر ۱۲۹۱، تهران. در ص ۷۳ نامه حسام‌السلطنه به ناصرالدین شاه و در ص ۸۲ نامه دیگر همو به شاه آمده و در پشت این نامه ناصرالدین شاه یادداشتی به این شرح نوشته است: «عریضه حسام‌السلطنه است. باید جواب نوشته شود به دستخط خودمان» ظاهراً حسام‌السلطنه سخنی در حضور شاه گفته و مورد غضب قرار گرفته و در این نامه عذرخواهی کرده و در پایان آن چنین آورده است: «این طور زندگانی بر غلام حرام است. اگر غبار ملالی از این غلام در خاطر دریا مقاطر خدای نخواستہ نشسته باشد سرکار اقدس همایون شاهنشاه را به تاج و تخت خود سوگند می‌دهد که میرغضب را مأمور فرموده در اصفهان در میدان نقش جهان سر این غلام را بریده گوی گردان کودکان کند تا جان این غلام خلاص شود...»

جزء هشتم: اخبار و نوشتجات ۲۶ صفر ۱۲۹۱ ق.

جزء نهم: اخبار و نوشتجات صفر ۱۲۹۱ ق، تهران. در ص ۱۱۰ این قسمت شعری در مدح ناصرالدین شاه از شاعری به نام محسن درج شده، در ص ۱۱۵ آن هم گزارش ولیعهد مظفرالدین میرزا موزح ذی‌حجه ۱۲۹۰ و در صص ۱۲۰ - ۱۲۲ آن نامه‌های فرهاد میرزا معتمد‌الدوله به چشم می‌خورد.

جزء دهم: اسناد و نوشتجات صفر ۱۲۹۱، در تهران. در ص ۱۲۵ متن تلگرافی از قزوین را به این شرح آورده است: «چندی بود آقای آقا سیدعلی و طلاب در میان کوچه و بازار هرکس را می‌دیدند از هر قبیل آلات قمار و شرب که در نزد او بود، او را می‌زدند و به حکومت برده تنبیه و سیاست می‌نمودند. اگرچه شیشه سرکه و گلاب هم بود ندانسته و نفهمیده طلاب، مردم را می‌زدند و می‌شکنند. چند روز قبل به حکومت عارض شدند آقا سید علی و طلاب که در خانه شخصی خم شراب است. حکومت ده نفر فراش با طلاب فرستاده آنچه خم و شیشه از هر قبیل خانه آن شخص بود شکستند. دیشب‌ها را درب خانه آقا به خط جلی با نجاست نوشته بودند که: «نوشتم به خط جلی / که نجاست به ریش آقا سیدعلی.» و قدری نجاست هم به در اندرون و بیرون و مسجد آقا مالیده بودند تفضیل صبح به حکومت اظهار کردند. حکومت هم در جستجو برآمد که مرتکبین این کار را پیدا کرده تنبیه کنند. خبری معلوم نشد. مگر چند نفر بیچاره بی‌گناه را گرفته چوب زیاد زده مهار کرده در کوچه و بازار گرداندند، وزن‌های آن اشخاص گل بر سر خود

کرده با قرآن دنبال آنها بودند.»

ص ۱۲۹: روزنامه تلگرافی اخبار ولایات ایران: سمنان، شاهرود و کرمان درج گردیده است.
جزء یازدهم: اخبار و نوشتجات ۷ ربیع‌الاول ۱۲۹۱ق، جاجرود در ص ۱۴۳ گزارش درباره میدان مشق و اخبار نظامی.

جزء دوازدهم: اخبار و نوشتجات ۷ ربیع‌الاول ۱۲۹۱ق، شکارگاه، جاجرود.
جزء سیزدهم: اخبار و نوشتجات ۱۶ ربیع‌الاول سال ۱۲۹۱، باغ نگارستان جزء چهاردهم: اخبار و نوشتجات ۲۴ ربیع‌الاول ۱۲۹۱، باغ نگارستان.

صفحه ۲۱۱ این جزء، حاوی یادداشت‌های متفرقه از کارهای روزانه ناصرالدین شاه است.
جزء پانزدهم: اخبار و نوشتجات سلخ ربیع‌الاول ۱۲۹۱، باغ نگارستان.
جزء شانزدهم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الاول ۱۲۹۱، قصر قاجار.
جزء هفدهم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الاول سال ۱۲۹۱، باغ نگارستان در صفحه ۲۴۲ گزارشی از حسام‌السلطنه مندرج است.

جزء هیجدهم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الاول ۱۲۹۱ق، باغ نگارستان.
جزء نوزدهم: اخبار و نوشتجات ۱۸ ربیع‌الاول ۱۲۹۱ق، سلطنت آباد.
جزء بیستم: اخبار و نوشتجات ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۲۹۱ق، سلطنت‌آباد در ص ۳۰۰ یادداشت برخی دستورالعمل‌های روزانه ناصرالدین شاه است منجمله: «تأکید قدغن حمل جنازه به عراق عرب و منع زائرین عتبات» به منظور پرهیز از آلودگی‌ها.
جزء بیست‌ویکم: اخبار و نوشتجات ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۲۹۱، سلطنت آباد.
جزء بیست‌ودوم: اخبار و نوشتجات ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۲۹۱، قصر قاجار. همچنین در این جزء برخی نامه‌های ظل‌السلطان درج شده است.

جزء بیست‌وسوم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الثانی، ۱۲۹۱ق، قصر قاجار ص ۳۳۸ این جزء: گزارش مفصل فتحعلی حاکم آذربایجان در باب حاج میرزا جواد مجتهد تبریز و احضار وی به تهران و درخواست تبعید او به مشهد یا عتبات، گزارشی خواندنی و جالب است. ص ۳۴۳ شعری درباره عمارت عشرت‌آباد از شاعری به نام «ادیب»:

چو باغ عشرت آباد ملک را به فال نیک بنهادند بنیاد

ادیب از بد تاریخش همی گفت ملک را جای بادا عشرت‌آباد

جزء بیست‌وچهارم: اخبار و نوشتجات ربیع‌الثانی ۱۲۹۱ق، سلطنت آباد.

جزء بیست‌وپنجم: اخبار و نوشتجات سلخ ربیع‌الثانی ۱۲۹۱ق، سلطنت آباد.

جزء بیست‌وششم: اخبار و نوشتجات غرّه جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، سلطنت آباد.

جزء بیست‌وهفتم: اخبار و نوشتجات غرّه جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، سلطنت آباد.

جزء بیست و هشتم: اخبار و نوشتجات ۲۳ جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، پورت سیاه پلاس.

- جزء بیست‌ونهم: اخبار و نوشتجات ۲۴ جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، سرچشمه سیاه پلاس.
جزء سی‌ام: اخبار و نوشتجات ۲۷ جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، پلور.
جزء سی‌ویکم: اخبار و نوشتجات ۲۷ جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، چشمه لای.
جزء سی‌ودوم: اخبار و نوشتجات جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، لواسان بزرگ صص ۴۳۹ - ۴۴۰ این جزء، حاوی یادداشت‌های متفرقه ناصرالدین شاه است.
جزء سی‌وسوم: اسناد و نوشتجات جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، سلطنت‌آباد.
جزء سی‌وچهارم: اسناد و نوشتجات جمادی‌الاولی ۱۲۹۱ق، نیاوران.
جزء سی‌وپنجم: اسناد و نوشتجات جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، چمن مومج.
جزء سی‌وششم: اسناد و نوشتجات جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، سرچشمه رودخانه دماوند ما بین تار و مومج چشمه لار. در صص ۵-۶-۵۰۷ این دفتر، روزنامه مفصل اخبار تهران درج گردیده است.
جزء سی‌وهفتم: اخبار و نوشتجات ۸ جمادی‌الثانی ۱۲۹۱، دره بالای سوهانک هنگام مراجعه از بیلاقت لار و مومج. در صص ۵۱۳ این جزء شعری خواندنی درج شده و از ناصرالدین شاه درخواست‌هایی کرده است، مطلع قطعه مزبور:
شر تکه لروار در لار آمده مرد که در لار لروار آمده
خواسته از او، زنش شلوار تنگ شر تکه پی چکمه شلوار آمده
در صص ۵۱۲ یادداشتی به این مضمون آمده: «قریه مرسان تلاقی قریه تار را کرد، امامزاده طیب از نسل حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام در دور صندوق چوبی او به خط نسخه چهارده معصوم نوشته‌اند. تاریخ ۸۴۷، شهر الله ذی‌العقده الحرام سبع و اربعین و ثمان مائه. در عهد شاهرخ پسر امیر تیمور، به نظر مهر اثر همایون می‌رساند.»
جزء سی‌وهشتم: اخبار و نوشتجات ۱۱ جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، نیاوران. صص ۵۲۹ - ۵۳۷ این جزء: روزنامه دهات شمیرانات از بیستم شهر جمادی‌الاول شامل اخبار تجریش، امامزاده قاسم و...
جزء سی‌ونهم: اخبار و نوشتجات ۲۴ جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، قصر نیاوران.
جزء چهلم: اخبار و نوشتجات ۲۹ جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، شهرستانک.
جزء چهل‌ویکم: اخبار و نوشتجات جمادی‌الثانی ۱۲۹۱ق، نیاوران منظور از ذکر شهرها و نواحی که در پایان هر جزء ذکر شده این است که در این مکان‌ها اسناد مذکور را به نظر ناصرالدین شاه رسانده‌اند و او دستورات مربوط را در همان جا صادر کرده است.

۴۸۲

روزنامه وقایع اقصای غیر منقرضه از روز چهارم اردیبهشت ۱۳۹۰

کز دفتر از حرکت ایراد و بان حضرت علی علیه السلام رفته است و در این وقت
 روزنامه خاتون آنگاه ششم شب را با صبح در راه بودم و چهارشنبه را هم در راه بودم
 طلوع امروز در شهر جبرائیل پنج نفر خان و بان و صاحبان نظام و کله و از ده نفر نوروز
 خان و بان که حرکت نمودند روزنامه ایوان کوه ششم سحر است سحر است سحر است
 قمر یک حرکت است است حرکت نموده روزنامه ششم پنج از حرکت گرفته در ده یک حرکت
 توقف نموده امروز حرکت نمودم چهار حرکت از طلوع گرفته در ده حرکت در راه
 سمان و ایوان واقع است رسیدم سحر است در راه توقف نمودم در راه
 شبانه از حرکت غیرت عمل خود کرده است راه را که گرفته از راه حرکت
 در راه حرکت نمودم در راه ایوان که شبانه از راه فرار نمودم
 بودم شوق زیاد مرا از آن راه را از غلط رفته بخیریت رسیدم بودم
 توقف نمودم روزنامه ایوان که سحر است سحر است سحر است سحر است
 در راه ایوان که سحر است بودم و از آن راه روزنامه ششم همه جا از آن راه در راه
 آب که بود در راه ایوان که سحر است سحر است سحر است سحر است سحر است
 رسیدم بعد از چهار حرکت توقف نمودم روزنامه ایوان که سحر است سحر است
 در راه ایوان که سحر است سحر است سحر است سحر است سحر است سحر است

۲۷۱

پیام بهارستان / ۲۰، ۳، ش ۱۱ / بهار ۱۳۹۰

۳۵۴

۴۹۴

حاضر بود همزاد و همکاران و خاندان و اقربای آنجا از آنجا که در آنجا من باشم و در آنجا
 خدمت خانه در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 حرکت نمودیم و از آنجا به دست چپ که راست عبور نمودیم و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 راه می نمودیم و ناگاه در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 با این شتر آب تقاضا نمودند که ما در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 کلمات بسیار به این جهت وقت تمام بودیم حرکت کنیم و از آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 زیرا که ما بسیار به این جهت وقت تمام بودیم حرکت کنیم و از آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 زیرا که ما بسیار به این جهت وقت تمام بودیم حرکت کنیم و از آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 از آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 گذشتیم تا به آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 از آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته
 از آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته و در آنجا نشسته

